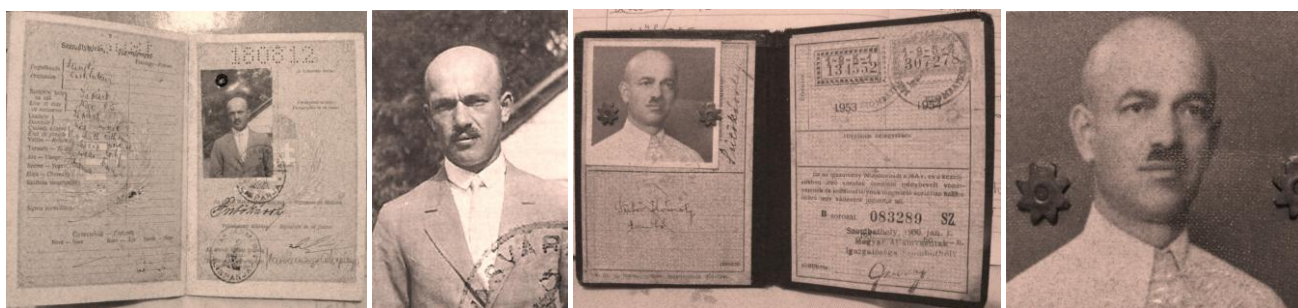

MÚLTIDÉZŐ

VI. ÉVFOLYAM, 2016. KÜLÖNSZÁM

TANÚI A MÚLTNAK - SÜTŐ KÁROLY EMLÉKEZETE

A Múltidéző idei harmadik különszáma Sütő Károly egykori igazgatótanítónak állít emléket, akiről településünkön utcát is neveztek el. Ennek ellenére, ha megkérdeznénk az embereket, mit tudnak róla, biztosak vagyunk abban, hogy az idősök kivételével szinte semmit. Ezért állítottuk össze ezt a különszámot. Ebben a munkában óriási segítségünkre volt fiának, Sütő Károly Márknak tavaly megjelent „Szüleink emlékezete” című visszaemlékező kiadványa. Sütő Károly olyan lámpása volt településünknek, aki a családi emlékezésen kívül hősi emberi helytállásaival 1945-ben és 1956-ban kiérdemeli ma is egy faluközösség tiszteletét és megbecsülését. Különösen is fontos mindez 56-os szabadságharcunk 60. évfordulója alkalmával.

1-2. kép - Útlevele és útlevélfényképe; 3-4. kép - Vasúti pedagógus igazolvány és igazolványképe

„Születtem 1900. május 5-én Lipárt községben. Szüleim: Sütő Ágoston és Kovács Mária paraszti szülőktől származnak. Foglalkozásuk földműves. 8 hold földön gazdálkodnak. Kilencen voltunk testvérek, 6 fiú és 3 lány. Szegényes körülmények között éltünk. Lakásunk egy szoba egy konyha volt. A fiúk egy része az istállóban aludt, mert a szobában kevés volt a férőhely, meg fűtőanyagot a szüleim nem tudtak venni, hogy a szobát fűthessék. Sokszor elegendő kenyérünk sem volt. Ruházatról beszélni sem lehetett. A kilenc gyermek közül három értelmiségi, egy ipari pályán helyezkedett el, öt pedig földműves és napszámos lett. Lipárton elvégeztem az elemi iskola 6 osztályát. Szüleimnek nem volt szándékában tovább tanítani. Kérésre a bátyám (Sütő Ágoston) tanácsára - ki akkor már pénzügyőr volt - beíratk a zombathelyi polgári iskolába. Internátusba, vagy magánháza elhelyezni nem tudtak. Mind a négy évben hazajáró voltam vonaton. Éjjel hideg konyhában petróleumlámpa mellett tanultam. Nyáron szünidő alatt napszámos munkát végeztem. Keresetemből ruhát vettem szüleim. Csak ilyen körülmények között tudtam tanulni. Ezen idő alatt paraszti származásom miatt, tanárain, társaim többször leszóltak, mellőztek. 1916-ban végeztem el a polgári iskola négy osztályát. 1916/17. tanévben beiratkoztam a Győri (Királyi Katolikus Elemi Néposkolai) Tanítóképző Intézetbe. Szüleim nagyon nehezen tudtak ellátni szükségletekkel. A többi testvérem ezt otthon megrongyoskodta. Segélyt nem kaptam. 1918. február 20-án katona lettem. Tanulmányaimat félbe kellett szakítani. 1918 májusában katonai tiszti iskolát végeztem.

5. kép - Esküvői kép, 1925; 6. kép - A fiatal tanító; 7. kép - Feleségével és Máté paptestvérével; 8. kép - Csoportkép jobb szélén, 9. kép - Katonai egyenruhában

Három hónapig az olasz harctéren voltam, mint hűj. őrzetű. 1918 decemberében leszereltem és folytattam a tanulmányaimat. 1919-ben oklevelet nyertem." December elején a lipárti iskolaszék megválasztotta ideiglenes osztálytanítónak a komműben való részvétel miatt elbocsátott Boda Teréz helyére, „... de mivel a komműn alatt végeztem, elbocsátottak. Újból kellett vizsgázni. Így kerültem a pápai (Magyar Királyi) állami tanítóképzőbe, ahol 1920-ban tanítói oklevelet nyertem. Két évig állás nélkül voltam. Ezen idő alatt napszámos munkát, irodai munkát és 5 hónapi helyettes tanítói munkát végeztem." 1921. október 21-én, a győri vasútállomáson a királyhű katonai különítmény tagjaként jelen volt Boldog IV. Károly király második visszatérési kísérletének fogadásán. „1922. szeptember 8-án megválasztottak a lipárti római katolikus elemi népiskolához a II. számú állásra." Gróf Mikes János szombathelyi püspök nevezte ki az iskolába szeptember 28-án. 1923-ban megválasztották a Lipárti Önkéntes Tűzoltó Egyesület parancsnokának. 1925-ben Vasszécsenyi Körzeti Tűzoltóparancsnoknak is megválasztották, ő lett a Vasszécsenyi Lövész Egylet lipárti alosztályának a parancsnoka is, és mindezek mellett Lipárton Leventeoktatóként is tevékenykedett. Színdarabokat rendezett, szüreti felvonulásokat szervezett.

10. kép - Németh Julianna 1924-ben; 11. kép - Németh Julianna diákként; 12. kép - Németh Julianna már feleségként 1932-ben; 13. kép - Felesége 1942-ben; 14-15. kép - Feleségének igazolványképei

1925-ben feleségül vette a szentléránti „tízgyermekes paraszti szülőktől" származó Németh Juliannát. (...„szülei Szentléránt község leggazdagabb földbirtokosai voltak... 100 hold föld... az étkezés még hétköznap is mindig ünnepélyes imával kezdődő esemény volt... hintónak átalakított szekéren Bécsbe jártak színházba... ugyanezzel a jármű alkalmatossággal Rómába is elzarándokoltak... a Rákosi rezsim kuláknak nyilvánította őket... jobb híján a fiát internálták az Alföldre, majd miután minden vagyonát elvették, visszaengedték. Utána szegénységben éltek halálukig." - Sütő Károly Márk visszaemlékezése szentléránti nagyapjára.)

16. kép - Lipárti színjátszókkal, 1924; 17-18. kép - Kántortanítói lelkigyakorlatok csoportképei 1925, 1927

Két gyermekük halva született, ekkor útlevelet váltottak és Tarcsafürdőn gyógyfürdőt vettek, ezután öt gyermekük született még. 1931 szeptemberétől Bárdosra neveztek ki tanítónak, október elején el is foglalta új állomáshelyét.

19. kép - Elsőáldozói csoportképen a kajdi templomnál 1930; 20. kép - A bárdosi iskola előtt gyermekeivel, 1931; 21. kép - Mikes János püspökkel, tanítói lelkigyakorlatos kép a szombathelyi szalézi intézet lépcsőjén, 1933

„Azokban az években Lipárton a tankötelesek létszáma 66-70 között volt s ezért a II. számú állást beszüntették. Áthelyeztek Bárdosra.” A Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi Miniszter szeptember 23-án nevezte ki a bárdosi iskola I. számú tanítójává. 1941 decemberében Grósz József szombathelyi püspök „...a katolikus nevelés és tanügy terén kifejtett buzgó és eredményes munkásságának elismeréseképpen” címzetes igazgatónak nevezte ki. (Sütő Károly Bárdoson külön kápolnával rendelkező új iskolát épített, amihez fürdőszobás pedagóguslakás is tartozott.) 1943 márciusában megpályázta a megüresedő lipárti tanítói állást, amelyet el is nyert, így családjával szeptemberben visszaköltözött Lipártra, pontosabban Tanába egy 4 szobás bérelt lakásba. Innét tovább költöztek a régi lipárti iskola melletti pedagóguslakásba. Megválasztották Lipárt katonai parancsnokának, mivel főhadnagyi rangja volt, a Leventesorozásokért is ő felelt. 1944 augusztusában behívták újra katonának, Vasváron teljesített szolgálatot. „... a harcúterem nem voltam. Katonai kitüntetésem nem volt.” A front közeledtével a rábízott Leventealakulatot szélnek eresztette, megmenve így őket a németországi deportálástól „Minden katonát ki kell vinni Németországba!” Ezek után katonai egyenruháját elégette és gyalog próbált hazajutni. Kámnál az oroszok elfogták, megmotozták, katonai szíját megtalálva a falhoz állították, német tisztnek vélték. Elővette a mindig nála lévő családi fényképet, négy gyermekével, és az ukrán tiszt látva a sok gyermeket, megkegyelmezett neki. Később Szibériába akarták vinni, de sikerült neki megszöknie. Hazatérve „újjászerveztem a községi tűzoltóságot, amelynek parancsnoka is vagyok. Az Eposz ifjúság megszervezésében részt vettem.”

22. kép - A bárdosi dombon gyermekeivel és paptestvérelével, 1933; 23. kép - Bárdosi családi karácsony az új bárdosi iskolakápolnában, 24. kép - Csoportkép egy premontrei atyával

„Apámnak, szülőfalujába visszatérve iskolateremtő tevékenységét tovább folytatva, igen nagy tiszteletet sikerült a községben kivívnia. A gyerekekkel együtt a fiatalok nevelésével eredményesen alakította a község gondolkodását... haláláig elért legfőbb eredményei a lipártiak körében: a kölcsönös megbecsülés, az öregek tisztelete, a szorgalmas munka elismerése, a tisztességes beszéd, az előjárók elfogadása, a vallásosság kiszélesítése, a kölcsönös segítségnyújtás, a kultúra iránti igény növelése voltak.” (Sütő Károly Márk visszaemlékezése)

25-27. kép - Esküvői csoportképek

1945 júliusában megjelent a szombathelyi igazolóbizottság előtt. 1946 decemberében megválasztották népművelési ügyvezetőnek, ezek után megszervezte a K.F.T.E. ifjúsági egyesületet, a lipárti körzeti katolikus iskolában karácsonyi színdarabot szervezett. (A színdarab bevételéből tűzifát vásároltak az iskolának. A későbbi színdarabok bevételéből iskolapadokat készítettek a magtáriskolának.) 1947 szeptemberétől kinevezték iskolaigazgatónak a lipárti körzeti katolikus iskolába. December elején Lipárton Szabadművelődési Tanács alakult a Vasvármegyei Szabadművelődési Egyesület keretén belül, az előadók közt találjuk Sütő Károlyt is. 1948 májusában, Tanában megszületett a család ötödik gyermeke. „Tagja vagyok a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének, a helyi Défosz szervezetnek és a Földműves Szövetkezetnek. Községemben az összes társadalmi szervezet megmozdulásában, megszervezésében részt vettem. Tanítói működésem alatt nagy súlyt helyezek a paraszt és munkás ifjak demokratikus nevelésére.” (1949-es önéletrajzából) A Rákosi korszakban „jobbnak látták, megelőzendő az internálást, felajánlani a teljes vagyont az államnak. Az állam mindezt szégyentelenül el is fogadta, sőt elvárta... 1945 után, mivel a család mélyen vallásos volt, az állami szervek a „klerikális reakció” befolyása alatt állónak tekintett minket. Persze szüleim már nem adták meg azt az örömet a rezsimnek, hogy abbahagyták volna a templomba járást. Mindennek persze következményei lettek. Ilyen volt pl. félelem a „Bélistázás”-

tól.” (Sütő Károly Márk visszaemlékezése) 1949 májusában Horváth Béla, akkori iskolaigazgató figyelmeztetésben is részesítette Sütő Károlyt. (Mindezt hivatalból, központi elvárásra tette, hisz egykori premontréi diákként és a kőszegi hadapródiskola tanárjaként osztotta Sütő Károly világnézetét. Az akkori tantestület már csak iskolázottságuk révén is többségében nemzeti és keresztény érzelmű volt, amit persze kénytelenek voltak elrejtetni.)

28. kép - Csoportkép a lipárti Stöger vendéglő kerthelyiségében; 29. kép - Főhadnagyként, 1945; 29. kép - 30. kép - Katonák közt, 1945

1956. október 25-én délelőtt Sütő Károly a lipárti hősi emlékműhöz vezette az iskola diákjait. A menetben nemzeti színű zászlók és nemzeti színű szalaggal átkötött koszorú is előkerült, útközben felnőttek is csatlakoztak az iskolásokhoz. Menet közben 48-as forradalmi dalokat énekeltek. Az emlékműhöz érve megkoszorúzták azt, felhúzták az országzászlót és elénekelték a Himnuszt. Október 26-án Gombkötő Károly tanítás közben, Sütő Károly órája alatt a lipárti sarokiskola termében leverte a falról a vörös csillagot. Később az iskola udvarára összehordták a kommunista könyveket és broszúrákat és azokat petróleummal leöntötték, majd elégették. Este kisebb tömeg gyülekezett a sarokiskolánál, leginkább szülőkből, lincshangulat alakult ki Káldy Lajos iskolaigazgatóval szemben, aki a sarokiskola szolgálati lakásában élt családjával. Az emberek kövekkel dobálták az igazgató szolgálati lakásának redőnyét. „Ki húzunk disznó!” Varga Kálmán egy téglával aztán be is dobta az ablakot. A felindult sokadalom be tudott jutni a sarokiskola tantermébe, ahol Gombkötő Károly átdörömbölt a falon Káldy Lajos iskolaigazgató lakásába. (Tóth Gyula itt az osztályteremben szavalta el a Nemzeti dalt, amiért később, 1957-ben elvitték.) Sütő Károly felfigyelt erre a hangoskodásra a szomszédos, a lipárti bolt melletti pedagóguslakásában, kiment az emberekhez és megkérdezte tőlük. „Mit vétett maguknak, hány gyermeke, akit meg akartok ölni?” „Hát semmit, csak kommunista.” Volt a válasz. Nyugodtsága lecsillapította a tömeget, és az felhagyott a szándékával, majd békében hazaküldte őket. (Káldy Lajos az események után családjával a forradalom napjaiban Szécsenyben menekült Dragovics Jenő tanító lakásába.)

31. kép - Osztálykép; 32. kép - A lipárti tantestület, 1949; 33. kép - Elsőáldozókkal, Dragovics Józseffel és Kis Józseffel

Október 28-án, Nemzeti Bizottságot választottak Szécsenyben, az elnöki tisztelet nem vállalta senki. A Nemzeti Bizottság azonnal kimondta a Kossuth Tsz. megszűnését. A tanácsházról Nagy János és Koroknai Lajos levertek a vörös csillagot, a felgyülemlett sokadalom ezután válogatás nélkül máglyára hordta a tanácsháza iratait. Már fel akarták gyújtani, amikor ennek híret vette (üzentek neki) Sütő Károly. Kerékpárral odasietett és érvekkel meggyőzte a tömeget. „Hát János bácsi, itt van az Ön birtokíve, hogyan akarja így visszakapni a tszcs-ból a vagyonát?” Ezek után visszahordták az iratokat a tanácsháza épületébe. Sütő Károly bölcs, keresztényi emberségének köszönhetően a forradalom alatt nem történtek súlyosabb atrocitások a faluban, pedig ő bontotta ki 25-én a szabadság zászlaját. A forradalom leverése után nem lett a megtorlás áldozata mivel megfontoltságával, higgadt bölcsességével a mérleg nyelvét képviselte. (A forradalom helyi eseményeiben való többi résztvevő viszont mind retorzióban részesült, kit rövidebb, kit hosszabb szabadságvesztésre ítélték. Volt, akit csak azért, mert visszaakasztotta a keresztet az iskolába.) 1957 februárjában viszont szemtanúja volt, amikor Szombathelyen a Nagy Lajos Gimnázium szalagavatóján a politikai rendőrség revánként a forradalomért, az ott tanuló fiát is, Sütő Károly Márkot megverték.

34. kép - Szabad program a lipárti győpön, 1951, 35. kép - Tantestületi csoportkép, 1953; 36. kép - Tanérvzáró, 1954

1959 decemberében a távozó Káldy Lajos iskolaigazgató helyére választották meg. (Káldy Lajos ezzel hálalta meg, hogy a forradalom napjaiban megmentette az életét.) 1960. április 16-án, a magtáriskolában a Betyár kendője szindarab próbáján rosszul lett, kicsit meg is tántorodott, de ennek ellenére végigkísérte a próbát. Délben hazamenetel közben összeesett az utcán és meghalt. (A tanév végén ment volna el nyugdíjba.)

37. kép - Tantestületi csoportkép, 1954; 38. kép - Osztálykép Káldy Lajos igazgatóval, 1956; 39. kép - Osztálykép, 1958

Húsvéthétfőn temették. A búcsúbeszédet Bertók István szécsenyi tanító tartotta. „Kedves Károly Barátom! Könnyes szemmel és fájdalmas szívvel álljuk körül koporsódat, hogy megadjuk a végtiszteességet szeretett, kedves pedagógus társunknak igazgatónk, barátunknak. Elfáradtál a pedagógus munkában. Elégett életed mécsese, és idejössz megpihenni kedves szülőfalud hantjai közé, a lipárti temetőbe. Itt, ebben a faluban születél és nevelkedél parasztyermekként.

40-41. kép - A tanai ház udvarán a család, 1958; 42. kép - Az épülő ház téglakupacai közt

Ebből a kis faluból indultál el tanulni a régi, volt szombathelyi polgári iskolába, majd a győri és pápai tanítóképzőbe, hogy tanítói oklevelet szerezzél, és vissza gyere tanítani faludba azokat a falusi gyermekeket, akik hozzád hasonlóan éltek egyszerű, becsületes magyar életüket, itt Lipárton is. Volt régi tanítványaid közül neveltél sok, becsületes ipari tanulót, több pedagógust, érettségizett értelmiségi dolgozót, több mezőgazdasági szakembert, egészségügyi és egyéb társadalmi dolgozót. Két felnövekvő generációt tanítottál végig, sőt talán van olyan egyén első tanítványaid között, aki deres hajú nagyszülő már. Mindenkorú iskolás gyereket szerettél, de talán a legjobban a pici elsőosztályosok nőttek legjobban a szívedhez, akiknek igazi, derűs, de amellet komoly atyja voltál az iskolában. Tudtál bánni a gyerekekkel, az ifjúval, felnőtten egyaránt emberségesen. Elfogadtad a jó tanácsot az ifjútól, az idősebbtől, az egyszerű embertől, az értelmiségi egyentől. Ebben a faluban és a környéken ismert volt előtted minden fa, minden bokor, minden ház, minden család és minden földdarab, mert szeretted a természetet, ahol szabad idődet töltötted. Megértetted a hazai föld beszédes nyelvét, hogy pedagógusként tanítsd, neveld igazi honszeretetre a rád bízott kis emberpalántákat az iskola padjai között. De Te nem tudtál megmaradni csak az iskolában. Oktattad, tanítottad, neveltél az iskolán kívüli ifjúságot a különböző egyesületekben, társadalmi szervezetekben. Tanítottad még a felnőtteket is a gazdakörben, hogy a tudás magvát elhíntsd a tudást szomjazó paraszti elmékbe. Szó szoros értelmében véve elégtél a munka lázában a népért. Neked nem volt távolság lakóhelyedtől

Vasszécseny vagy Tanakajd még éjjel sem, mert igazi tanító és nevelő voltál. Mi pedagógustársaid bámultuk frissességedet, mozgékonyaságodat, nagyszerű élettapasztalataidat, alkotókedvedet, munkabírádságot, következetességedet, pontosságodat, szorgalmadat az oktató-nevelő munkában akár az iskolában, akár az iskolán kívüli társadalmi munkában. Te nem voltál sohasem fáradt, ha a népért, a közért, a falvaink felemelkedéséért kellett munkálkodni vagy pedagógustársaid sorsáról volt szó. Küzdelmes, gondterhes életet éltél kedves barátom, de nem csüggedtél. Felsőbb hatóságainknak engedelmességedre 1931-ben elmentél tanítani Bárdosra is 1944-ig. Elmentél pusztai iskolába is, hogy küzdelmes munkával felépítsd az új bárdosi iskolát.

43. kép - Az igazgatótanító, 1958; 44. kép - Búcsúztatás a sarok iskola udvarán, 1960, 45. kép - A gyászmenet a Főszögben, 46. kép - A lipárti temetőben; 47. kép - A sírgödör

Emberszereteted lángja ott ég hálalángként a bárdosi és bozzai lakosok szívében. Forrón szeretted családodat, szeretted rokonaidat, a népet, igen szeretted munkatársaidat is. Minta családapa voltál, és eszményi tanító. Igazgatói kinevezésednek örült az egész falu és a környék, de örültek a pedagógustársaid is. Nem voltál igazgatói hivatalban rideg, zsarnok főnök. Kollektív szellemben neveltél a rád bízott körzeti általános iskola tanulócsoportját és vezetted a nevelőtestületet. Becsületese munkádat nem egyszer ismerte el felettes tanügyi hatóságaink, a járási és helyi vezetőség. E súlyos és néma gyászban idézem emlékedet. Elnémult ugyan nyelved, szóra nem nyílik többé szád, - de kegyeleted örökké él szívünkben irántad - drága Kari bácsink. Nekünk nem haltál meg kedves barátom! Emléked örökké él tanítványaid, pedagógustársaid, az egész falu és a környék lakosságának szívében. Most pedig búcsúzunk Tőled kidőlt, derék magyar falusi tanító! De ne legyen számodra kemény az ősi lipárti föld! A hála koszorúi és virágai ékesítsék sírodat! Takarjanak be selymes magyar lipárti hantok. Pihenj sírodban, békében! ISTEN VELED!"

48. kép - A koporsó leengedése; 49. kép - A koszorúkkal borított sír; 50. kép - A gyászoló család a sírnál

A Múltidéző szerkesztője önkormányzati képviselőként, az örök emlékezet kötelesség-tudatával felvetette, hogy a lipárti névtelen miseút kapja meg a Sütő Károly sétány nevet, ami meg is történt. (Szkok Iván festőművész díszpolgárság-adományozása és az Ambózy iskola énekkarának CD megjelentetése mellett ez a harmadik megvalósult szándékom, kezdeményezésem.) Így most már a szülőfalu őrzi igaz tanítójának emlékét. „...csak az öregek emlékeznek a „Sütő igazgató úrra”, ahogy ők szólították mindig. Szólás-mondás volt az idősebb férfiak között, hogy nem tudták olyan gyorsan levenni köszöntéskor a kalapjukat, hogy ebben megelőzzék apámat.” (Sütő Károly Márk visszaemlékezése) Most már talán azok is tudják, kit takar e név, és főleg azt, hogy nem érdemtelenül őrzi azt egy utcanévtábla. Sokat halljuk, hogy korunkban nincsenek hősök, akik példaképeink lehetnek, akikre fel lehet nézni. Sommás és igaztalan állítás ez, hisz csak ismerni kell múltunkat, helyi történelmünket, és sorra támadnak ilyen hős személyek közöttünk, akik helytállással, szerény és szorgalmas munkájukkal igenis hősökké, példaképekké válnak. A Múltidéző eddig is felmutatott ilyen személyiségeket, Abai Imre, Kis József, Süle Ferenc vagy Tóth Jenő plébános atyák személyében, vagy a világiak közt Ambrózy Teréz alakját, most egy igazi lámpás fénye világítja be ezt a különszámot, Sütő Károlyé.